

LÜBNAN, KİMLİKSİZ BİR MÜLTECİ DEVLETİ OLMAYA BAŞLADI

Imad Risk

Imad Risk, 2008 yılında Isticharia Strateji ve İletişim Araştırmaları'nı (ISCS) kurdu. Lübnan'da Diyalog için Müslüman-Hristiyan Komitesi, Medeniyetler Diyalogu Doğu Kulübü ve UC2PF- Francophone basını üyesidir. Aynı zamanda, Lübnan Ordusu-Personel Okulu'nda stratejik planlama ve iletişim teknolojileri profesörüdür. Çalışmaları, Ortadoğu'da krizler ve uluslararası terörizmle finansal mücadele üzerine yoğunlaşmaktadır. Müzakere ve kriz yönetimi üzerine yoğunlaşarak uluslararası ilişkiler alanında doktorasını Lübnan Üniversite'sinden almıştır. Risk, 21. Yüzyıl'da İpek Yolu: Çin'in Dünya Vizyonu (2016); Rusya'nın Sıcak Sulara İnme Hayali (2012); Terör Dengesinde Orta Doğu (2003) dâhil olmak üzere çok sayıda makale ve kitabın yazarıdır.

ORSAM: Dr. Imad Risk, öncelikle, ORSAM'da sizi misafir etmekten onur duyduk ve bugünkü Ortadoğu'da bölgesel güvenlik konulu yuvarlak masa toplantısı öncesi bu röportajı gerçekleştirdiğimiz için memnunuz. Güncel bir meseleden başlayalım: Seçim kanunu üzerine tartışmalar ve gelecek seçimler için yapılan hazırlıklar. Yeni seçim kanunu ve yaklaşan seçimler üzerindeki tartışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz? Herhangi bir erteleme söz konusu mu sizce?

Risk: Öncelikle Lübnan'daki siyasi durum üzerine konuşmalıyız, sonra yeni sistem üzerine konuşabiliriz. Seçim kanunu hakkında konuştuğunuz zaman, bu kanunla ilişkili olarak başka şeyler üzerinde de konuşmanız gerekir. Bu kanunun hazırlanması, yaklaşık on iki ay öncesinin bir meselesidir.

İkinci olarak, bu yasa için iki yüz elliden fazla öneri sundular. Bunun sonucunda, bir mutabakata varabildiler. İnsanlar, böyle bir dönemde en fazla bunun elde edilebileceğini söylüyorlar. Bu doğru, fakat bütün bu tartışmalar, yüzlerce toplantılar ve öneriler neticesinde insanlar daha fazlasını bekliyordu. Bu çok önemli.

Üçüncü olarak, seçim sadece kanun anlamına gelmez. Seçim ve demokrasi kültürü ve diyelim ki, başkalarıyla işbirliği yapma kültürü içinde bunu teşvik etmek zorundasınız. Lübnan'da ise bu bir problemdir. Şu an hem bölgedeki hem yereldeki değişken durumda bu çok zor. Ayrıca, insanlar kendi ekonomik durumlarından endişe ediyorlar ve sadece nasıl para kazanıp hayatlarını devam ettirebileceklerini düşünüyorlar. Seçimle ilgili diğer bir konu ise, ülkenin kimliğidir. Bu Lübnanlı biri için herhangi bir partiyi ve politikacıyı niçin seçtiği anlamındadır. Yeni seçim yasası ile birlikte, insanlar bir liste olarak oy vermek zorundadır. Bu kanun, ülkenin demografik gerçeklerine odaklanılarak ve ülkenin coğrafyasını kendi faydalarına kullanılarak hazırlanmıştır. Bu yüzden, bu kanunun önerilmesi, krizin sonlanması değil, sürekli bir kriz yönetimi sunmaktır. Sonunda problemi çözümüyoruz aksine erteliyoruz.

Dr. Risk, vurgulamak istediğiniz noktayı anladım fakat böyle değişimler Lübnan politikasının temelinden tekrar inşa edilmesini gerektirir. Birçok ertelemeden sonra, 2018 başlangıcı itibarıyla gelecek seçimler için artık yeni bir yasa yürürlüğe

girecek. Sizin de belirttiğiniz gibi, bu yasa ile önce yasa arasında çok ciddi bir değişiklik yok.

Bu seçim sadece Lübnan'daki bir iç seçim değil, erteleme problemi bölge politikasıyla da alakalıdır. Lübnan'daki her parti, büyük bir güçten sonra bölgedeki bir güçle ilişki içindedir. Bu, bölgesel anlamda büyük bir denge anlamına da gelir. Onlar, kendi arasındaki bu terör dengesini devam ettirmek için bir kanun öneriyorlar.

Direnışı ya da Hizbullahı kim destekliyor; Suriye yönetimi, İranlılar ve şimdi de Ruslar. Bana inanın ki, eğer Lübnan'ı kaybederlerse bölgeyi de kaybederler. Onlara göre, Lübnan Akdeniz'in gerçek bir merkezidir. Hem gaz ve petrol hem de İsrail açısından bir merkezdir. Aynı zamanda, Lübnan yoluyla ABD politikasını yönlendirebilirsiniz. Eğer bir parti seçimi kaybederse, sadece parti değil aynı zamanda onun ortakları da bölgedeki stratejilerini kaybederler. Bu yüzden diyorum ki, seçimle birçok şey arasında bağlantı vardır.

Seçimin sonucundan emin olmadıkları için, dengeli koruyorlar. Eğer beklenmedik bir sonuç gelirse, ne olacak? İstikrarsızlık, yıkım, yeni savaş... Bu bütün sistemi yıkmak anlamına gelir. Bu yüzden herkes dengeli bir ilişki arayışında ve kimse

Lübnan'daki seçim yasasını kökten değiştirme yoluna gitmiyor. Bölgede olduğu gibi, burada bir statüko var ve bunun değişmesine müsaade edilmiyor.

Bu yüzden, Lübnan politikası bölge politikasının bir aynası gibidir. Tekrardan ifade etmek gerekirse, Lübnan'daki herhangi bir değişim için daha geniş açıdan bölgede ne olduğuna bakmaya ihtiyaç vardır.

Katılıyorum, fakat bu değişim Lübnan'dan da başlayabilir. Gelecek seçimlerde, herhangi bir parti bir değişimin tetikçisi olabilir. Bu hem Suriye'de hem de Irak'ta bir katma değer olabilir. Suriye ordusu, daha yeni Deyrizor'a giriyor. Homs, Hama ve Halep'te olduğu gibi. Bütün bu askerî meseleler ve düşük tansiyonlu bölgelerin oluşturulması, Lübnan'daki siyasi yaşama da etkisi olan bir siyasi uzlaşma için kullanılmaktadır. Başbakanın hem Cumhurbaşkanı hem Meclis Başkanı ile iyi ilişkiler içinde olduğu görülmektedir. Bu bize bir şeyler söylemektedir. Herkes Lübnan'ın bir tartışma ve diyalog yeri olduğunu söyleyip bölgede olup bitenden uzak tutulması gerektiğini söylüyor.

Eğer İsrail'e sınır ve çok sayıda Filistinli ve Suriyeli mülteciye sahip olan Lübnan'dan bahsederseniz, Lübnan gerçek

Gelecek seçimlerde, herhangi bir parti bir değişimin tetikçisi olabilir. Bu hem Suriye'de hem de Irak'ta bir katma değer olabilir.

bir diyalog yeri olabilir. Sadece, kimin iki buçuk yıl sonra başkanlık seçimlerini mümkün hale getirdiğini düşünün! Bölgesel güçler Lübnan'da bir istikrar olması ile DAEŞ ve Al Nusra ile ilişkili terör meselelerinin bitirilmesi konusunda mutabık oldular.

Suudi Arabistan ve Katar arasında ne olup bittiği Lübnan'ı da etkiliyor, çünkü Lübnan sosyal ve politik yaşamında Suudi ve Katar etkisi vardır. Suudi Arabistan'ın Sünni, Hristiyan ve de Şii topluluklardan ortakları var ama diğer ikisi ile Sünniler kadar yakın değiller. Katar da Lübnan'daki Hristiyan topluluklarıyla iyi ilişkiler içindedir. Özellikle Samir Caca, Sami Cemayel ile iyi ilişkiler içindedir ve Müslü-

man Kardeşlerin de Lübnan'da bir ağı vardır. Bölgesel anlamda Katar, Türkiye ile iyi ilişki içindedir. Lübnan'daki Suudi-Emirlik etkisiyle çatışmak için birleştiler. Bu, Lübnan'da Sünnilerin bölünmesi anlamına geliyor. Bu, Lübnan'ın içerisindeki bölünmedir. Fakat ikinci problem bölgesel anlamda Katar-Suudi, Mısır-Türkiye çatışmasıdır. Gelecekte, bu istikrarsız durum başka devletleri de etkileyebilir.

Bölgede uzlaşma veya bölgede anlaşma gibi konular hakkında konuştuğumuzda ister Libya'da ister Yemen, Suriye veya Irak'ta olsun... Bu toplumların içerisinde Mısır nüfuzu vardır. Suudi Arabistan tarafından finanse edilse de Mısırlılar tarafından idare

edilmektedir. Demek istediğim, Mısır İstihbarat Servisi hâlâ çok güçlü.

Hristiyanların durumu nedir? Bu denklem de onları nerede görüyorsunuz? Özellikle Cumhurbaşkanı Mişel Aun'u?

Hristiyanlar da bölünmüştür. Suudiler, Samir Caca'yı daha yeni davet ettiler. Tarih içinde, iyi ilişkilere sahipler. Suudiler, Lübnan'da Hizbullah'a karşı denge kurmak için Hristiyanları destekliyorlar. Basitçe ifade edilirse, Suudiler dinî veya politik bir azınlık ile bir denge kurma arayışındadırlar. Fakat Lübnan'daki Hristiyan cemaatinin Rusya ile ilişkilerine dikkat etmek gerekir.

Cumhurbaşkanı Aun meselesi, güzel bir soru. Cumhurbaşkanı olarak ılımlı olmaya çalışıyor. Aynı zamanda, kendi partisi de (Özgür Vatansever Hareketi) ılımlı bir rol oynamaya devam ediyor. Fakat kendi partisi bir koalisyonudur. Bu koalisyonda, İngiliz, Fransız, Emirlik ve Ruslara yakın insanlar bulmak mümkündür. Yani, ilişkiler birleşimidir. Hizbullah ve Caca'nın partisi gibi yekvücut değil. Bu diğer partilerden tamamen farklı bir durumdur. Örnek olarak Lübnan Kuvvetleri'ne bakınca, tek ideoloji, tek lider ve tek tutuma sahip olduğunu görürsünüz. Özgür Vatansever

Hareketi'nin geleceği hakkında, özellikle General Aun sonrası için birçok söylenti var.

General Aun sonrası Lübnan'ı kim idare edecek? Bazı söylentiler var. Bazıları Samir Caca derken, diğerleri Süleyman Franci diyor. Zannedersen, Caca üzerindeki uzlaşma cumhurbaşkanlığı seçimlerinden önce yapılmıştı. Fakat bu uzlaşmanın devam edip etmeyeceğini bilemiyoruz. Etmezse, herkes yeni bir adım için hazırlık yapar. Bundan dolayı, Caca hükümete girip önemli bir bakanlığı aldı. Aynı zamanda, sadece Hristiyan bölgeye yoğunlaşarak kırsal kalkınmayı sağlamak için daha fazla belediye almaya çalışıyor.

Lübnan'daki olası siyasi sistemle ilgili de söylentiler var. Şu aşamada tasarı ve öneri aşamasında olan bir düşünce: Irak ve Suriye gibi ademimerkeziyetçilik (*decentralization*). Kısaca, gevşek bir federasyon altında şehir devletleri gibi ülke içindeki bölgesel şehirlere bağımsızlık vermek diyebiliriz.

Lübnan Kuvvetleri'nden kıdemli bir politikacı ile mülakat yapma imkânı oldu. Bu mülakatta, kendisi sizin az önce söylediklerinize benzer olarak: "Lübnan Kuvvetleri olarak bizler, Lübnan'da normal politik yaşama dönmek için gereken her şeyi yaptık,

Hristiyanlar da bölünmüştür. Suudiler, Samir Caca'yı daha yeni davet ettiler. Tarih içinde, iyi ilişkilere sahipler. Suudiler, Lübnan'da Hizbullah'a karşı denge kurmak için Hristiyanları destekliyorlar. Basitçe ifade edilirse, Suudiler dinî veya politik bir azınlık ile bir denge kurma arayışındadırlar.

fakat bu da işlemezse başka yeni çözümler arayışına girmemiz gerekir” demişti.

Generalin başkan olarak seçilmesinden önce, çatışmalardan kaçınmak ve medya üzerinden birbirlerini suçlamaları durdurmak üzerinde uzlaştılar. Samir Caca'nın aynı zamanda Hizbullah ile de ittifakı olan Mişel Aun'a desteği, bir sonraki adıma hazırlık düşüncesini taşıyor. General Aun sonrası süreç için demek istiyorum. Her ne kadar Özgür Vatansever Hareketi şu an güçlü olsa da bu koalisyon çok parçalıdır ve kendi potan-

siyelerini kaybetmeye başladılar. Fakat Caca'nın grubu, partisi, hiyerarşisi, potansiyeli, desteği ve milisleri hâlâ bir blok olarak organize ve çok güçlüdür. Bu yüzden, Lübnan Kuvvetleri'nin geleceğe dair bir potansiyeli vardır. Suudilerin onlarla daha güçlü bir ittifak arayışını bu bağlamda düşünebiliriz. Dürüst olmak gerekirse, Lübnan Kuvvetleri Suudi veya Katarlı olmasını umursamaz, onlar sadece kendi çıkarlarını ve Hristiyan bölgelerindeki yatırımlarını düşünürler. Olası bir federalizm aşamasında, Hristiyan

bölgelerde en güçlü olan grup topluluğa liderlik edecektir.

Dürzi topluluğu hakkında ne düşünüyorsunuz? Canbolat ve Arslan?

Dürzi topluluğu da aynı durumdadır. Çoğunlukla, Lübnan'da bir blok halindedir. Suriye'de rejim ve muhalefet arasında yaşananlardan sonra Lübnan'daki Dürziler muhalefete yakınlaştılar; fakat onlar Suriye'deki Dürzilerden tamamen farklıdır. Başlangıçta, Suriye'deki Dürzilerin çoğu iç savaşa ya da bu istikrarsız duruma katılmadı. Sonra, kendilerini tehdit eden muhaliflerden köylerini korumak için bir karar aldılar. Suriye yönetimi, Suriye'deki Dürzileri rejime doğru yaklaştırmak için bir propaganda yaparak bu durumdan kâr sağladı. Diğer yandan, Lübnan'daki Dürzilerin muhalefete karşı bir sempatileri vardır.

Dürzi topluluğunda, Sünni ve Hristiyanlarda olduğu gibi iki grup vardır. Örneğin, her ne kadar Suriye rejimi Lübnanlı Hristiyanlar arasında kötü bir nama sahip olsa da radikal alternatiflerden korktukları için 'neden Beşer Esad ile devam etmeyelim' düşüncesinde olan insanlar bulabilirsiniz. Fakat bu ayrımı Şiiler arasında göremezsiniz.

Canbolat'ın stratejisini düşününce, onun açısından ortada açık bir problem var-

dır. Bu, Lübnan'daki Dürzi azınlığı üzerindeki kontrolü devam ettirmektir. Neden sorusu akla geliyor. Yüz sene önce Lübnan'ı kim kurdu? Dönemin iki en güçlü topluluğu olarak Dürziler ile Maruniler arasında bir anlaşma yapıldı. Şimdi ise, güç dengesi tamamen değişerek en güçlü topluluk Şiiler oldu. İkinci olarak, bölgede Sünni bir ayaklanma var. Evet, Suudiler, Katarlılar veya Türkler arasında farklılıklar vardır; fakat benzerlikler de mevcuttur. Bölge genelinde İran destekli Şiilerin silahlandığını da görüyoruz. Dürzilerin arkasında kim var? Lübnan Dürzileri, iki yüz bin civarında çok küçük bir topluluktur. Bu noktada, Velid kendi bazı yetkilerini oğlu Teymur'a aktarıyor. Velid ılımlı olabilir veya profesyonel olduğu için bölgedeki Şiiler ile Sünniler arasındaki bu büyük kaymaları manipüle edebilir. Bu pozisyon için oğlu hazır mı? Bu bir soru olarak ortada duruyor. Canbolat'tan sonra, Lübnan'da daha çok bölünmüş bir Dürzi topluluğu görebiliriz. Bu, gelecek için varoluş açısından çok ciddi bir sorundur.

Lübnan'daki yeni seçim sistemi hakkındaki güncel tartışmalar, bölgedeki güncel gelişmeler ve Lübnan'daki ana aktörlerin bu gelişmeler hakkındaki pozisyonları

Örneğin, her ne kadar Suriye rejimi Lübnanlı Hristiyanlar arasında kötü bir nama sahip olsa da radikal alternatiflerden korktukları için 'neden Beşer Esad ile devam etmeyelim' düşüncesinde olan insanlar bulabilirsiniz. Fakat bu ayrımı Şiiler arasında göremezsiniz.

üzerine konuştuk. Peki, ülkedeki ciddi tartışmalara yol açan Lübnan'daki mülteci meselesi hakkında ne düşünüyorsunuz? Lübnan'da kalacaklar mı yoksa geri dönmeleri mi gerekir? Gelecekteki rolleri hakkında fikirleriniz nelerdir?

Eğer Lübnan'ın modern tarihi ve tarihte mültecilerle olan tecrübesini bilmezsek, şimdiki tartışmaları anlamak zor olur. İlk olarak, Filistinliler meselesine değinmek gerekir. Filistinliler için kurulan mülteci kamplarının çoğu büyük şehirlerin ve sanayi alanlarının yakınında kurulmuştur. Bunun planlanmış bir hareket olduğunu düşünüyorum, çünkü onlar Sayda, Trablus ve Beyrut şehirlerine yakın ucuz işçiler olarak düşünülüyordu. İnsanların sadece basit bir yer değiştirmesi değildi, çünkü birileri bu hareketi iteledi ve birileri onların nereye konacağını organize etti. İngilizlerin bunun arkasında olduğunu düşünüyorum. Lübnan'da mülteci sorununa ilişkin ikinci mesele ise bir kimlik problemidir. Lübnan'daki Hristiyan ve Müslüman topluluklar arasında bir denge oluşturmak için Hristiyan olan mültecilere Lübnan kimliği verildi. Bu yüzden, bu bir manipülasyondur. Üçüncü olarak, insanların Lübnan İç Savaşı dedikleri şey kanaatimce Sovyetler Birliği ile ABD arasındaki Soğuk Savaş'ın

Lübnan içindeki devamıydı. Sovyetler Filistinlileri, ABD, İsrail ve Fransa tarafından desteklenen Hristiyanlara karşı kullandılar. Lübnan İç Savaşı, Varşova Paktı ile NATO arasındaki Lübnan'da olan gerçek bir savaştı. Dördüncü olarak, Taif Anlaşması sonrası ciddi oranda Suriyeli buraya çalışmak için geldi. 1990 ortalarında bazılarını Lübnan kimliği verildi, fakat o zamanda onlar çoğunlukla Sünni veya Şii idi. Bu da bir tür demografik manipülasyon idi. Daha sonrasında, 2000'lerde Lübnan, Irak ve Mısırlı mültecileri ağırladı.

Son olarak, Suriyeli mültecilerin geldiğini görüyoruz. Dürüstçe söylemek gerekirse, bu mültecilere bakarsanız, Dara'dan, Deyrizor'dan da insanlar olduğunu görürsünüz. Dara, Amman'a çok yakındır. Deyrizor, Irak'a çok yakındır ve onlar araba ile altı saatte Lübnan'a ulaşabilmektedir. Niçin? Burada bir amaç olduğunu görüyoruz. Biri bu insanlara Lübnan'a gelmesini söylüyor. Bu ne demektir? Bu, Lübnan'ın kimliksiz bir mülteci devleti olmaya başladığı anlamına gelir.

Bu bölgenin ve Lübnan'ın geleceği için ne anlama geliyor?

Ekonomi, toplum ve güvenlik açısından birçok yansımaları olacaktır. Üç adımı bitirmeden önce mülteciler için herhangi bir çözüm göremiyorum. Birincisi, bölgesel

statüko içinde uzlaşma ya da en azından yeni bir hükümetle Suriye içinde siyasi bir çözüm. İkincisi Suriye’de yeniden yapılanma, çünkü Suriye’de bir şey yoksa neden geriye dönsünler? Üçüncüsü, bu insanlar için iş fırsatlarının yaratılmasıdır.

Bu, en azından kısa vadede Türkiye ve Lübnan’da kalacakları anlamına geliyor, çünkü kanaatimce bu mülteci konusu bir amaç için geleceğe yönelik bir hazırlıktır. Bana göre, kriz şu anda durmaz. Şu anda yaşadığımız şey, sadece gerilimi düşürmedir, sorunu bitirmek değil. Önümüzdeki bir yıldan az bir sürede, sosyo-ekonomik durumla ilgili bir başka kriz dönemi görebiliriz.

Bölge çapında, özellikle Irak’ta ve Suriye’de, bu kargaşada ortaya çıkan çok sayıda silahlı çete var. Suriye’de, sadece rejimin kontrolü altında değil, her iki tarafta da çok sayıda milis var. Bu bir organize suçtur.

Esad’ın iktidarı kazanacağını ve gücü elinde tutacağını ve bu milislerden hükümetin otoritesini tanımamasını isteyeceğini varsayalım. Ancak bu gruplar, kendi küçük alanlarının efendileri gibi para kazanmaları nedeniyle bunu kabul etmeyeceklerdir. Lübnan’da yıllar önce gördüğümüz gibi, silahların efendisi olanlar daha sonra yatırımın efendisi ve nihayetinde siyasetin efendisi oldular. Yani, mesele durmayacak. İki tarafta da ağır silahlı basit milislerden örgütlü suç çeteleri safhasına geçtik. Bu dönüşümün bir örneğini Lübnan’da yaşadık. Aynı hikâyeyi Irak’ta da gördük, bunu Yemen’de de görüyoruz: milis, yatırımcı ve nihayet politikacı. Belki Beşar Esad devam edecek, ancak oyunu bu çetelerle oynamayı öğrenmesi gerekiyor.

Dr. Risk, vaktinizi ayırıp röportajımızı kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz.

ORSAM, Ortadoğu konusunda faaliyet gösteren tarafsız bir düşünce kuruluşudur. ORSAM Ortadoğu ile ilgili bilgi kaynaklarını çeşitlendirmeyi ve bölge uzmanlarının düşüncelerini Türk akademik ve siyasi çevrelere doğrudan yansıtabilme hedeflemektedir. Bu amaçlar doğrultusunda ORSAM, Ortadoğu ülkelerindeki devlet adamlarının, bürokratların, akademisyenlerin, stratejistlerin, gazetecilerin, işadamlarının ve sivil toplum kuruluşları temsilcilerinin Türkiye’de konuk edilmesini kolaylaştırarak, yerel perspektiflerin güçlü yayın yelpazesıyla gerek Türkiye gerek dünya kamuoyuyla paylaşılmasını sağlamaktadır. ORSAM yayın yelpazesi içinde kitap, rapor, bülten, politika notu, konferans tutanağı ve ORSAM dergileri *Ortadoğu Analiz* ve *Ortadoğu Etütleri* bulunmaktadır.

©Bu metnin içeriğinin telif hakları ORSAM’a ait olup, 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca kaynak gösterilerek kısmen yapılacak makul alıntılar ve yararlanma dışında, hiçbir şekilde önceden izin alınmaksızın kullanılamaz, yeniden yayımlanamaz. Bu raporda yer alan değerlendirmeler yazarına aittir. ORSAM’ın kurumsal görüşünü yansıtmamaktadır.

ORSAM

Ortadoğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)

Süleyman Nazif Sokak No: 12-B Çankaya / Ankara

Tel: 0 (312) 430 26 09 Fax: 0 (312) 430 39 48

www.orsam.org.tr